

AÍN DE LA SERRA D'ESPADÀ

HISTÒRIA BREU D'UNA COMUNITAT

ÍNDEX

- INTRODUCCIÓ. (pàg. 1)
- EN EL CENTRE DE LA SERRA D' ESPADÀ. (pàg. 1)
- ORIGEN. (pàg. 2)
- DUCAT DE SOGORB (MEDINACELI). (pàg. 2)
- UN POBLE MEDITERRANI TRADICIONAL 1700 – 1830. (pàg. 3)
- CRISI, FINALS DEL SEGLE XIII. (pàg. 3)
- OCUPACIÓ FRANCESA DE CASTELLÓ (1810-1813) I OPOSICIÓ AL CONTROL FEUDAL. (pàg. 4)
- DE L'ANY 1700 AL 1830. (pàg. 5)
- CULTIU INTENSIU 1830 – 1936. (pàg. 5)
- VINYARS. (pàg. 6)
- LA POBLACIÓ. (pàg. 6)
- LA FIL·LOXERA. (pàg. 7)
- COL·LAPSE I SIMPLIFICACIÓ DESPRÉS DE 1936. (pàg. 8)
- PELS ANYS 1980 I ENCARA HUI EN DIA. (pàg. 9)

INTRODUCCIÓ

Durant els anys de 1980 a 1987, Karl i Elisabeth Butzer, investigadors alemanys de la Universitat de Texas, EE.UU. en col·laboració amb Joan F. Mateu, catedràtic de geografia física de la Universitat de València, realitzaren un estudi ampli de la història arxivística, l'arqueologia, i l'agricultura tradicional de la Serra d'Espadà. En el curs d'aquest estudi, la comunitat d'Aín va arribar a ser el seu poble adoptiu, i junt amb aquest nou grup d'amics intentaren investigar el seu passat, **una història de supervivència en un ambient auster però bonic**. Els autors creuen que aquestes paraules reconten una història que representa un microcosmos d'altres comunitats, de la serra del País Valencià; pobles que han decaïgut durant el segle actual, però que segueixen vivint en les ments dels nombrosos fills i filles que han mudat a les ciutats i recorden les seues arrels amb orgull i afecte.

EN EL CENTRE DE LA SERRA D' ESPADÀ

Aín és un poble en el centre de la Serra d'Espadà, a uns 50 km. al nord de València. Espadà és un ram de muntanyes aspres (elevació màxima 1083 m.) amb valls estretes que s'ajunten entre si, a una elevació de 300 m. a 500 m. baix les cimes adjacents.

La vegetació natural consistix en boscos de pins i sureres que segons investigacions palinològiques s'han tallat en part o s'han degradat des de l'Edat de Bronze.

El clima és subhúmit, de 550 mm. a 700 mm. de precipitació anual, la major intensitat es concentra en la Tardor. Entre finals d'abril i principis d'octubre la pluja és escassa i l'agricultura no té èxit. El reg és desitjable durant les últimes sis setmanes de la producció hivernal i essencial per a tota la producció de l'estiu.

La topografia, els sols i les fonts d'aigua en els terrenys municipals d'Aín (11.800 ha.) i d'altres parts de l'Espadà requereixen que el reg es concentre al llarg dels fons de les valls. Com el desaigüe i el vessament fluvial és intermitent, el reg

s'ajunta amb aiguanaixos (manantiales) grans i s'inclina a dividir-se en unitats autònomes o semiautònomes.

Diferent als altres municipis, Aín sols depèn d'un sol aiguanaix (l'origen de la toponímia àrab) extraordinàriament abundant i segur que anteriorment regava un total de 30 ha. Les altres 302 ha. de terres cultivades sense reg produïen molt menys. El valor mitjà d'impostos per cada unitat era sols el 12.5 %.

ORIGEN

Originalment Aín fou fundat com a comunitat musulmana abans del 1150. Però Aín, com es coneix hui en dia, té el seu origen en 1609 quan s'expulsaren els Moriscs d'Espanya, entre ells 60 famílies musulmanes d'Aín. Les 16 ó 17 famílies cristianes que les reemplaçaren en 1611-12, poblaren el decaigut centre del poble.

Les àrees desocupades es convertiren en corrals per a animals de cria.

La reconstrucció inclogué un estil diferent derivat del Baix Maestrat, cases de dos o tres pisos, amb corrals en la planta baixa i vivenda (típicament de 11 m. a 12 m.) en el primer pis y una porxada oberta en part per a secar i emmagatzemar comestibles.

Tenint en compte els cognoms dels nous pobladors d'esta zona, assegurem que es derivaren de dos regions, una castellana al voltant de Sogorb i l'altra valenciana al nord d'Onda. La majoria vingueren de llocs pròxims, molt pareguts on ja tenien quasi 400 anys d'experiències ecològiques, des de la reconquesta del País Valencià.

DUCAT DE SOGORB (MEDINACELI)

La major part d'Espadà va pertànyer al Duc de Sogorb (més tard Medinaceli). Les condicions del contracte dels arrendaments permanents estipularen que:

- Una octava part de tots els grans i fruites (una novena part dels productes del raïm) devien apartar-se com a renda agrícola.
- Hi havia una quantitat fixa per a cada cap dels diferents animals de cria.
- A més, quantitats fixes per al pasturatge en la muntanya o les recol·leccions de llenya.
- I els delmes (impost, desena part) dels monopolis feudals (l'ús del molí, el forn públic, el premsador d'oli, el tràfic en la tenda i la carnisseria).

Sogorb, amb els vincles administratius i familiars, arribà a ser el mercat central tradicional d'Aín.

Durant el primer segle de repoblació, la població va créixer molt lentament (41% anual), i no era estable, dels 19 cognoms en 1646, 9 desaparegueren abans de 1750.

Els boscos, destruïts en el segle XV, es regeneraren, les terres s'estabilitzaren, i els llits dels rierols estaven en equilibri.

En 1621 el Duc es queixà de que el blat no es cultivava en el secà d'Espadà, això reduïa les seues rendes.

Els terrenys de pastura s'utilitzaven en part, de novembre fins a finals d'abril, per ramats transhumants d'Aragó, subjectes a contractes amb el Duc. Així, el desenrotllament local dels animals de cria no es realitzava. No obstant, el fem de més de 400 ovelles aragoneses cada any, assegurava la fertilitat de les terres de regadiu cultivades.

El abandonament temporal del poble després de 1609, i un descens de la població durant el primer segle de repoblació serví per a mitigar la pressió ecològica en els recursos. Donant com a resultat que les terres cultivades i les de pasturatge es

convertiren en boscos, afavorint la recuperació ecològica d'un medi ambient que havia estat subjecte a tensió cada vegada més, des del segle XI fins al XVI.

UN POBLE MEDITERRANI TRADICIONAL 1700 – 1830

Durant el segle XVIII, la població d'Aín augmentà ràpidament (a raó anual del 1.06 %) a pesar de l'alta mortaldat (possiblement degut al tifus i a altres epidèmies, com la varicel·la, que selectament afectaren als xiquets) així com, del descens de naixements, després de collites desastroses, degudes a les sequeres, rosades o llagostes.

La població es duplicà entre 1700 i 1750, i es triplicà abans de 1787. El creixement no era enterament autòcton: 22 cognoms nous aparegueren en Aín durant els anys 1667 – 1754, dels quals 8 no estaven en Espadà l'any 1646. Estes famílies arribaren principalment dels pobles valencians pròxims.

Durant els anys 1700 – 1750 Aín es cristal·litzà com una comunitat estable de parla valenciana.

Segons els documents, Aín, en 1737, era encara un poble senzill, 2 molins, un forn públic, i una presó. Hi havia solament agricultors, ni oficials, ni artesans i les terres eren tan pobres que el poble aconseguí una exempció d'uns impostos feudals menors.

Les cases noves ompliren els espais buits en els carrers del vell poble, i habitacions noves (típicament de 7,5 m), es sumaren a les cases ja existents, per a acomodar a les famílies noves i creixents.

A mida que augmentava la pressió en els recursos, es començaren a cultivar les vessants baixes sense reg. Els musulmans havien construït bancals, però no obstant hi havia molta erosió del sòl. Per primera vegada es construïren sistemes complexos de bancals, primerament en les àrees on les sureres havien crescut des de 1609. Sembraren oliveres, figueres, vinyes i blat candial en les terrasses. Hi havia més desaigne i poca erosió, amb el resultat de que els llits dels rierols es tallaren per l'escassetat de sediment.

Un cens dels boscos en 1780 indicà que la proporció de roures a pins (3:1) en aquell any era igual a la que existia en 1930, boscos pareguts, amb 102 ha. de pins, en comparació a 40 ha. en 1900. Però abans de 1791, els boscos de roures es convertiren en vinyars, figuerars i oliverars.

Pel 1825 hi havia problemes incessants amb Eslida per la recol·lecció il·legal de llenya dels veïns d'este poble.

A finals de 1700, un carrer nou (actualment el carrer Saragossa) es construí al nord del poble i ràpidament es construïren cases noves al llarg d'este carrer.

En 1787–91 hi havia 4 artesans i 2 servents en el poble, i l'agricultura florejava. Pel 1820 hi havia 3 xicotetes destil·leries d'aiguardent.

CRISI, FINALS DEL SEGLE XVIII

Aín passava per una crisi greu de recursos. De les 61 famílies enumerades en el cens de Florida-Blanca en 1787, 10 eren jornalers sense terres pròpies, suposadament els fills més jòvens de famílies grans. Més alarmant era que el 52% dels hòmens majors de 25 anys eren fadrins. Això indica que hi havia una reducció involuntària i gran del creixement de la població per la inhabilitat de sostindre a les famílies.

No és sorprenent que reconstruint la piràmide de població des del primer cens modern de 1860 es veu una població estancada o decreixent. Aquell cens mostra pocs naixements o supervivents entre les persones nascudes de 1810 a 1820.

Ajuntant les evidències dels impostos, tretes de vàries fonts fragmentàries, incloent la història inèdita d'Artana i l'arxiu d'hisenda de Castelló, es mostra que els aldeans afronten 3 classes d'impostos:

1. Les rendes de les terres, pagades al Duc, una mitjana anual de l'11,5 %-12% dels productes de la terra, altres pagaments pel pasturatge, recol·lecció de llenya, i l'ús del monopoli.

2. Categories d'impostos pagats al Govern que variava entre 2,6 % i 5,5 % en les comunitats més xicotetes.

3. El 10 % fix de la producció per a l'església, més les primeres fruites de la producció de la terra, i els animals.

Tot açò ascendia a més o menys el 30% de l'ingrés productiu. Encara acceptant la possibilitat que la gent no reportava tot el seu ingrés, esta quantitat era alta, perquè hi havien grans canvis d'un any a un altre, i en alguns anys a penes es treia per a subsistir.

La producció local de comestibles era inadequada després de collites inferiors. A vegades els aldeans d'Alcúdia de Veo, compraven gra del mercat de Sogorb, segons un quadern de factures de Miguel Ballester 1799 - 1832.

Dels anys 1794 a 1819 no hi han dades quantitatives de l'agricultura d' Aín, però es poden fer aproximacions utilitzant les d'Artana i altres pobles veïns.

Els productes més importants eren:

- El blat i l'oli d'oliva, més o menys de valor igual.
- En el segon nivell estaven el panís, les figues, les hortalisses i el vi.
- I en el tercer nivell, panses i garrofes.

Aproximadament el 10 % del blat era de la varietat candial que creixia en terres de regadiu, i la proporció de blat a panís típicament era de 2:1, suggerint que una gran part de les terres de regadiu estava ocupada per panís. Les hortalisses més importants eren les bajoques i les faves.

El suro encara no tenia significat econòmic i els ramats transhumants superaven en número a les cabres i a les ovelles locals en una proporció de 3:1.

OCUPACIÓ FRANCESA DE CASTELLÓ (1810-1813) I OPOSICIÓ AL CONTROL FEUDAL

Transformacions socioeconòmiques fonamentals eren imminents. Durant l'ocupació francesa ineficax de Castelló (1810-13), els pobles d'Espadà estaven subjectes a demandes arbitràries de les guerrilles i dels francesos. Així que el Duc no arreplegà les seues rendes o drets feudals després del 1811. Més encara, els drets propietaris feudals resultaren dubtosos per un decret de la junta provisional espanyola de Cadis.

Quan es restablí el Govern reaccionari en 1814, els aldeans d'Espadà canviaren la seua actitud, d'una acceptació passiva de la seua pobresa passaren a una època de 20 anys d'acusacions contra el control feudal.

Immediatament, Aín s'ajuntà amb Eslida, Alcúdia de Veo i Sueras, i decidiren no entregar les rendes anuals en espècies al Duc. Esta acció resultà un infructuós litigi en la Cort Superior de València.

Al mateix temps Sueras i La Vall d'Almonacid tractaren de guanyar control dels drets de pasturatge per les muntanyes. Este pleit fracassà en 1817, però en 1832 la Cort anul·là un pacte entre el Concili de Sueras i els pastors transhumants dels camps

municipals per a reafirmar els drets del Duc, el qual havia notat que molta gent tenia la costum d'utilitzar il·legalment el pasturatge.

En 1830, fracassà un altre pleit d'Eslida i Aín contra el dret del Duc d'imposar un impost en el transport de productes i el seu control d'arrendaments, específicament el seu dret al 10% del preu de les terres traspassades a nous amos.

Encara que una Llei nova de 1837 suprimí els drets feudals menors, inclusivament els monopolis, al mateix temps reafirmà les reclamacions feudals de béns immobles.

Un torrent de pleits amb les comunitats va convèncer el Duc de vendre les seues propietats, i després de 1852 ja no era terratinent important.

En efecte, durant la dècada de 1840, Aín havia guanyat control dels seus propis assumptes amb la muntanya posseïda per la comunitat o pels individus. I també s'inicià la primera escola amb 20 o 30 escolars i un gasto anual de 62 pesos.

DE L'ANY 1700 AL 1830

De l'any 1700 al 1830 representa un període lent però de major transformació, no sols en el sentit polític sinó també en relació amb el medi ambient. Els cultius s'estenien i les terrasses en les vessants s'usaren extensivament per primera vegada. Açò representava una major inversió de treball per a crear fruitals i altres cultius, sense descuidar les collites regulars. La muntanya anà desapareixent poc a poc en les vessants baixes i a la vegada es desenrotllà un paisatge agrícola típic mediterrani.

La població augmentà ràpidament, la inversió de més treball assegurava suficient menjar.

Per fi, s'aproximaren els límits de creixement dins de les restriccions del orde social feudal, i la població s'anivellà. Els distints medis d'informació, mostren clarament que la demografia és una variable crítica en el procés de reajustament social i que és un indicador que respon a la transformació.

CULTIU INTENSIU 1830 – 1936

En quant es desféu l'autoritat del Duc, els veïns d'Aín començaren a desenrotllar el mont sense permís. Els informes de 1841–47 guardats en la hisenda de Castelló, mostra que la producció de suro augmentà de sobte el 15% en 1844. Ja que es necessiten 12 anys entre sembrar una surera i traure-li el suro per primera vegada, és evident que s'havien plantat àrees extensives amb sureres en 1832. Aín respongué a la nova demanda de tapes de suro per a botelles.

La producció dels oliverars augmenta un 13% en el mateix any i com les oliveres noves necessiten 6 anys abans de produir per primera vegada i sols realitzen la producció màxima després de 20 anys, probablement els oliverars es triplicaren en els anys 1830. També la producció augmentà per les millores dels mètodes de poda.

Per a finals del segle hi havia 5 premsadores. Per a proporcionar el farratge necessari per als porcs (sent la carn d'estos la major font de menjar) el cultiu de la garrofa s'estengué i augmentà la recol·lecció de bellotes de les carrasques.

La producció en els secans augmentà al col·lectar l'aigua de fonts menors en basses i canalitzar-la a les parcel·les amb canals poc profunds al llarg dels solcs de les terrasses. Tal microregadiu es limità a parcel·les de 0,1 a 0,2 ha.

En les vegues regades, les hortalisses i el blat candial estival, poc a poc desplaçaren al panís, a mida que perdé el seu atractiu com a menjar humà, passà a utilitzar-se com a farratge per als animals.

El blat mòlt dels molins majors en els anys 1841-47 era d'una mitjana de 28.520 k/any, aproximadament 71,5 k. de farina per persona (suposadament utilitzada en les cases). Esta quantitat representa 141 g. de farina diària per persona, o aproximadament 175 g. de pa. Amb una densitat de població de 121 persones per km. de terra cultivada, Aín encontrà pressió intensa per a donar alimentació suficient a la seua població.

Augmentaven els impostos. Ja que la transformació d'un sistema d'arrendaments a un sistema de propietat privada, enredava per molts anys els pagaments anuals, equivalents a les rendes agrícoles originals pagades a Sogorb, els impostos per l'any 1850 aproximadament foren el 35%.

Una reacció a l'escassetat latent era usar més proteïna animal. Açò es sap per l'augment de farratge per als porcs i l'ús més intensiu del panís com a farratge, primerament per a les gallines i després per als porcs.

Discòrdies amb el poble veí, Eslida, en 1825, 1827 i 1830, pel pasturatge dels ramats locals d'ovelles i cabres, indiquen que els veïns d'Aín augmentaven les seues activitats amb animals de cria, amb més ovelles i cabres, la comunitat s'assegurava més llet i formatge.

Després de 1860, el número de pastors transhumants registrats en el cens va disminuir.

VINYARS

Durant la dècada de 1860, la fil·loxera començà a destruir les arrels de les vinyes franceses, com a resultat, hi havia una major demanda dels vins valencians.

Una dècada més tard, els veïns d'Aín aprofitaren l'oportunitat i començaren a preparar els vinyars en els terrenys comunals de pastura de les vessants altes.

Construïren cavallons en el dèbil sòl de les muntanyes, ompliren els solcs xicotets amb palla i fem, i plantaren vinyes. Açò no va fer competència al pasturatge, perquè les vinyes estaven inactives durant els 7 mesos de pasturatge transhumant.

Esta costum també serví per a conservar el sòl. Pel 1890 els vinyars s'havien estés d'unes 20 ha. a quasi 250 ha. Aín venia 250.000 l. de vi de taula per any.

L'aiguardent es feia en dos destil·leries. El sobrant del raïm es venia a les estacions de ferrocarril de Nules o Castelló. L'ingrés de capital que es va realitzar, transformà el poble.

LA POBLACIÓ

La població cresqué a raó anual de l'1,4 % durant els anys 1826 i 1860. Però després, entre 1860 i 1877, va disminuir a raó anual del 0,33 %, i a partir del 1887 el creixement de la població es parà completament i la població començà a baixar.

Llavors, els límits físics del poble s'havien estés fins la seua configuració actual.

Aparentment, hi havia un control intens de naixements per la dècada del 1860, a més del 78% d'homes majors de 24 anys casats, hi havia celibat i períodes prolongats d'abstinència sexual, no hi hagué emigració fins l'any 1895.

En esta comunitat molt catòlica, en la segona part del segle XIX, este control de naixements era un factor significatiu per a obtenir una raó de creixement zero.

Però abans que la població començà a decreixer, la densitat d'ús de les terres de cultiu era de 159 persones per km, una quantitat que es pot comparar amb els 246 km en la vall del Riu Nil en 1882, on el 100% de les terres de cultiu eren regades al contrari del 9% en Aín.

Els pobles del segle XVIII, baix el control feudal, tenien poca oportunitat de comprar terres. La situació canvià en la dècada de 1840, les famílies que aconseguiren

més en la competència augmentaren els seus béns i compraren la major part de les terres comunals que es venien.

Pel 1930 els propietaris més rics tenien una mitjana de 55,5 parcel·les cada un i controlaven el 35% de les terres privades. Però la mitjana de tots els 364 propietaris era sols de 9 parcel·les. Moltes famílies s'empobriren, hi havia una gran part de la població que no tenia la riquesa resultant de l'exportació de vi. No obstant, un sentiment intens de la comunitat persistia, ja que els veïns d'Aín evitaven parlar amb els autors, de les diferències de riquesa que existien. Esta resistència de parlar de les injustícies suggerix que els canvis estructurals de la distribució de terres no trencaren les relacions sociocultural.

L'alça del vi s'acabà de sobte en 1907 quan la fil·loxera s'estengué inexorablement de França a Espanya i arribà als vinyars locals.

LA FIL·LOXERA

Una altra vegada Aín va tindre d'afrontar una crisi important. En unes reunions del Consell Municipal, els veïns més importants deliberaren i consideraren les opcions següents:

- a) Tornar a una economia basada en una mescla de cultiu i pasturatge, amb la proposta de comprar terrenys de pastura a les comunitats veïnes.
- b) Emigració a les ciutats industrials de la costa.
- c) O, plantar de seguida sureres per a complir amb la demanda creixent d'este producte.

Pel 1910 els amos dels 6 ramats més grans d'Aín tenien 260 ovelles i 140 cabres, alguns d'ells llogaren pastors de fora per a cuidar els animals.

Contant amb més de 1.000 animals de cria (inclús porcs), la producció era alta i es produïa llet, formatge, carn i llana, de la que es venia la major part a comerciants ambulants.

Els ramats estaven estrictament controlats, i com que els amos eren responsables de qualsevol dany en els cultius privats o els boscs comunals, evidentment no hi havia dany ecològic permanent.

La falta d'erosió dels sòls s'explica en part, per una zona de bosc tancat o camps escalonats, immediatament baix els pastius de les vessants altes.

Però invasions dels terrenys de pastura veïns, Chóvar i Eslida, resultaren cada vegada més en litigis, ja era temps per a avaluar les seues estratègies.

Baix la direcció de dos pares del poble ben informats i progressistes, el Consell Municipal decidí per fi adoptar l'alternativa del suro. En quant s'abandonaren els vinyars en les vessants altes, la quantitat de sureres quasi es triplicà, 350 ha.

De les sureres plantades en 1915-1918 no tingueren cap guany fins 1927—1930. Com les cabres destruïen les mates noves de sureres, hagueren de reduir dràsticament els ramats, amb un cost alt per al ciutadà ordinari.

Per a la gent més pobra, el treball com a servent domèstic, o treballadors industrials en Barcelona els atragué. El cens mostra que 11 joves emigraren en la dècada de 1890, 82 més pel 1920, 60 més pel 1930 i 81 pel 1940. Esta quantitat representa una pèrdua mitjana de 6 joves adults per any entre 1895 i 1940.

El negoci del suro també tingué problemes. Una companyia de fora s'establí en Eslida a finals dels anys 1920, fundà una fàbrica de suro, aconseguí el monopoli de les vendes del suro i tractà de comprar els béns menys importants. Com a resultat, hi havia molta dificultat per a vendre el suro d'Aín en 1930, fins que fracassaren els monopolis del suro quan s'intensificà la depressió econòmica, abans de la Guerra Civil.

Altres aspectes del mercat estaven canviant també. Els preus del blat baixaren ràpidament, i "la inferior qualitat de l'oli d'oliva espanyol" limità l'exportació. Pel 1900 la demanda d'ametles, cireres i pomes augmentà. Després del 1920 els oliverars es descuidaren i part s'eliminaren, substituint-los per nous ametlers, mentres en les terres de regadiu, els fruitals desplaçaren el blat candial. I joves pins començaren a recolonitzar els vinyars abandonats.

En tots els aspectes Aín pareixia ser un poble diversificat i creixent. Els directoris de negocis de 1910 i 1920 verifiquen informes locals, al poble hi havien:

- 2 escoles primàries per a xics i xiques.
- Un metge i una infermera.
- Un botiguer.
- Una perruqueria.
- Una ferreteria.
- Un obrer.
- Un carter.
- 2 moliners.
- 2 empresaris de premsa d'oliva.
- 8 comerciants d'oli d'oliva, suro, grans, i vi, aquests únicament treballaven part del temps.
- Una fàbrica de tapes de suro per a botelles i una fàbrica de cera.
- Una carnisseria.
- Una tabaqueria.
- I, 2 restaurants.

Però el poble estava desmillorat, hi havia cada vegada més pobresa i menys treballadors. Durant el segle, després de la seua emancipació de les restriccions feudals, Aín s'havia embarcat en un vigorós i flexible curs de cultiu intens i responia entusiàsticament a las forces del mercat.

La transformació del medi ambient en un paisatge, primerament artificial, es complí. No obstant, es realitzà sense símptomes evidents de degradació, demostrant que una bona administració pot evitar els efectes roïns de la transformació ecològica fonamental. Però el cost en l'esfera social era gran: una gran reducció demogràfica, diferències econòmiques creixents, pobresa profunda de la majoria i una comunitat exposada a desintegrar-se.

COL-LAPSE I SIMPLIFICACIÓ DESPRÉS DE 1936

Quan començà la Guerra Civil, Aín s'encontrà en Territori Republicà, però els seus ciutadans estaven dividits ideològicament per interessos econòmics.

En juliol de 1939 el poble fou pres per les forces nacionalistes i quedà baix el foc de la Guerra durant els últims 9 mesos. Els homes foren obligats al reclutament militar Republicà, i les dones, els xiquets i els vells foren evacuats a Onda i altres llocs.

Després de la Guerra fins el 1953 l'activitat industrial es reduí i hi havia escassetat de menjar. Com a resultat alguns emigrants tornaren a Aín, la població s'estabilitzà durant 20 anys i el cultiu es revitalitzà. Però l'esgotament dels ramats transhumants i locals originà escassetat de fem i menys productivitat. De mala gana s'empraren adobs químics i després les pestes foren un problema.

En les terres que no es podia llaurar, es plantaren altra vegada pins. Unes rosades greus en 1946 i 1956 danyaren les oliveres i les garroferes, així com les vinyes sobrevivents. Pel 1960 era evident que l'agricultura s'estava simplificant. Ametlers, cireres, pomeres i pereres es plantaren, però el cultiu del blat s'abandonà,

els oliverars es descuidaren i els ramats locals s'abandonaren totalment. No obstant, l'economia es quedà excessivament orientada al mercat.

Un canvi ecològic extraordinari resultà en la dècada de 1920 quan els aiguanaixos (manantials) menors disminuïren i després es secaren completament en els anys 1960. Llavors el pasturatge quasi havia acabat, la coberta de palla, fem i altres herbes era bona, i el bosc era més extensiu que en qualsevol altre temps, des dels anys 1600. Per això, la disminució de les fonts de superfície no es pot atribuir a la disminució de vegetació, en Aín ho atribuïxen a l'escassetat de nevades, perquè diuen que la neu es fon poc a poc i que la majoria de les seues aigües es filtra en la terra. Les últimes nevades grans foren en 1956.

Les plogudes de la Tardor dels anys 1980 no foren suficients per a generar una filtració temporal en les àrees favorables.

Un canvi climàtic a condicions més seques i més calentes donà com a resultat que un microregadiu de les fonts menors ja no era possible.

Del 1960 al 1980, Aín va perdre el 43 % de la seua població, sent la majoria jóvens. La proporció de persones majors de 65 anys d'edat a persones menors de 15 anys augmentà al 10% en el segle XIX, al 100% en 1950, al 170% en 1970 i al 391% en 1981. Major sustentació per als vells es proporcionà amb un sistema de segur social generós.

En 1961-63, el Govern construï un camí asfaltat a Aín, subministrà electricitat, aigua potable i un sistema de clavegueram. Es parà la deterioració física del poble. Es construïren una plaça nova, l'ajuntament i un bar com a centre social. Tres edificis de condominis servixen de cases d'estiueig per a gent de la ciutat.

Durant l'estiu, Aín s'omplia de gent, no eren estiuejants casuals sinó fills o nets de vells emigrants, regressant a les seues arrels.

En quant els que s'havien mudat a altres ciutats feia 30 anys pogueren comprar cotxes, tornaren a Aín els caps de setmana i a l'estiu, es posaven la seua roba de cultiu i podaven oliveres o collien les pomes.

PELS ANYS 1980 I ENCARA HUI EN DIA

Les dones velles paguen els impostos anuals de terrenys abandonats amb els diners enviats pels fills de parents que es mudaren a Barcelona abans de la Guerra Civil.

Algunes famílies preferixen viure en Aín durant els caps de setmana i en vacances, mentre els homes van als seus treballs industrials.

Els preus dels productes de cultiu són irracionalment barats, les ametles americanes importades es poden comprar més barates que les que es produïxen localment.

En efecte, els impediments més importants per a tindre una residència permanent en el poble són la impossibilitat per a poder viure del cultiu, i la falta d'escoles.

Però la vida de la comunitat segueix. Així, algunes famílies jóvens que han tornat envien els seus fills amb autobús a l'escola, mentre ells van amb cotxes als seus treballs en la ciutat. Uns jóvens treballen en els tarongers de la costa durant 8 mesos al any i altres treballen en les fàbriques de ceràmica d'Onda.

Es renoven suficients cases per a que un obrer tinga faena tot el temps. El consell municipal funciona de nou, són principalment jóvens adults que determinen les seues resolucions discutint i acordant, amb el mètode tradicional. La prioritat de tot comportament públic segueix sent la comunitat.

Aín, viu en la ment de cents dels seus veïns que viuen en ciutats entre Barcelona i València. La gent que es queda representa un paper simbòlic vital. Es mantenen els vincles per cartes, traspassos de diners, visites o residències temporals.

El tren de Castelló a Barcelona, quan no es tenien vehicles propis, estava ple de gent amb relacions recíproques amb Espadà, vestits amb roba "xic" de la ciutat, confirmant el seu sentit d'identificació, mentre mantenien relacions de sustentació.

Com sempre, els veïns d'Aín altra vegada, troben un mètode per a fer front a la crisi, adaptant-se als temps, sense oblidar qui són.